

"Cenâb-ı Hakk'ın mâhiyeti her şeye mübâyin olduğuna ve bütün eşya onun kudretine nisbeten mütesâvi olduğuna sarahaten delâlet eder." cümlesini izah eder misiniz?

"Kemâl-i ittikan ve intizamla bütün envâda bulunan şu kesret-i efrad, tecelliyat-ı İlâhiyenin gayr-ı mütenâhi olduğuna ve Cenâb-ı Hakk'ın mâhiyeti her şeye mübâyin olduğuna ve bütün eşya onun kudretine nisbeten mütesâvi olduğuna sarahaten delâlet eder. Evet bu cûd-u icad Sâniin vücubundandır. Nevide celâlîdir, fertte cemâlîdir."(1)

"Cenab-ı Hakk'ın mahiyeti her şeye mübayindir." Yani Allah, yaratmış olduğu hiçbir şeye benzemez ve onlardan münezze ve mukaddestir. Bu husus selb-i sıfatlar içinde *"Muhalefetün lil-havâdis"* olarak ifade edilir.

Muhalefetün lil-havâdis Allah`ın, sonradan vücud bulan varlıklara benzememesi demektir. Allah ne zatında ne de sıfatlarında kendi yarattığı varlıklara benzemez. Biz Allah'ı nasıl düşünürsek düşünelim, O, hatır ve hayâlimize gelenlerin hepsinden başka ve farklıdır. Çünkü hâtıra gelenlerin hepsi hâdis, yani, sonradan yaratılmış, yok iken var edilmiş şeylerdir.

Allah ise, vücûdu vâcib, kadîm ve bâkî, her şeyden müstağnî, her türlü noksandan uzak, bütün kemâl sıfatlara sahip olan ilâhî ve mukaddes bir zattır. Şübhe yok ki, böyle yüce bir Zât, önce yok iken sonra var olan, bil`âhare tekrar zeval bulan varlıklara benzemez.

"... Onun benzeri yoktur. O, her şeyi işitici ve görücüdür." (Şûra, 42/11)

"Bütün eşya onun kudretine nisbeten mütesavidir." Yani sonsuz kudret karşısında bir sineği yaratmak ne ise, bütün canlıları yaratmak da o dur. Zira Allah'ın sonsuz kudretinde derece, makam, mertebe söz konusu değildir. Küçük bir taşı kaldırmak ile koca gezegenleri kaldırmak, onun kudretinde aynı ve eşittir.

Eşyada, mükemmel bir birlik bir uyum bir ahenk bir insicam bir sistem bir kolaylık

görülyor. Bunların hepsinin sebebi ve kaynağı ise, eşyayı yaratan ve çekip çeviren kudretin aynı ve bir olmasıdır. Bu ilahi kudret karşısında bir atom parçacığının durumu ile bir güneş sisteminin durumu eşit ve aynıdır. Bu ilahi kudret güneş sistemine fazla güç sarf ederken, atoma daha az güç sarf ediyor değildir. İlahi kudret açısından bir atom ile güneş sistemi arasında fark yoktur.

Yani her bir eşyanın arkasında Allah'ın sonsuz kudreti bölünmeden, dağılmadan bulunduğu için, eşyayı çekip çevirmek ve aralarında mükemmel bir birlik bir uyum bir ahenk bir insicam bir sistem bir kolaylık sağlamak, gayet basit ve makul oluyor.

Mesela, güneşin bütün dünyayı aydınlatması ile bir odayı aydınlatması arasında fark yoktur. Güneş açısından bir damla da yansımak ile bir okyanusta yansımak aynı ve müsavidir. Faraza güneşin akli ve kudreti olmuş olsa idi, bir damla ile bir okyanusu yönetmesi arasında bir fark olmayacaktı. Allah'ın **Nur** isminin zayıf bir tecellisine mazhar olan güneş böyle mükemmel işlere mazhar olabiliyorsa, Allah'ın zati kudretinin nelere kadir olacağını var sen hesapla.

Bir komutan bir komut ile bir askeri hareket ettirdiği gibi, aynı komut ile bütün orduyu da hareket ettirir. Bir askere bir komut bir bölüğe yüz komut bir orduya büyüklüğüne göre binlerce komut vermesi gerekmiyor. Tek komutan, tek komut ile orduyu harekete geçirebilir.

Evet, sonsuz kudrette makam, derece, bölünme, dağılma, parçalanma gibi bir şey söz konusu değildir. İlahi kudret her şeyin yanında bütün vasfı ile bulunuyor. Aza az, çoğa çok tecelli ediyor, demek batıldır. Zira sonsuz kudretin yanında az çok, ağır hafif, uzun kısa gibi beşeri ve arizi hâller yoktur. O bir emirle bir atomu harekete getirdiği gibi, aynı emirle bütün kâinatı da harekete getirir. Kâinat ile atom ilahi kudretin yanında eşittir, vesselam.

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Onuncu Risale.](#)